

KAS NĖRA TVARUMAS AUKŠTAJAME MOKSLE. EUROPOS UNIVERSITETŲ ALJANSŲ PAVYZDYS

Edita Lenkauskaitė
Klaipėdos universitetas
edita.lenkauskaite@ku.lt

IVADAS

Aktualumas. Pastaraisiais metais Europos universitetų aljansai ir atskiros aukštosios mokyklos dažnai pristato savo veiklas kaip „tvarias“. Tačiau tvarumas dažnai redukuojamas iki paviršutiniškų sprendimų – žaliųjų kursų įvedimo, vietos reitinguose ar riboto bendruomenės įtraukimo. Tokie suvokimai suteikia universitetams tvarumo „etiketę“, bet neatskleidžia tikrosios ilgalaikės išlikimo ir prisitaikymo esmės.

Tyrimo problema. Aukštajame moksle vyrauja klaidingi tvarumo supratimai, kurie:

- per daug susiaurina tvarumo sąvoką iki aplinkosaugos;
- remiasi paviršutiniškais indikatoriais (kursai, sertifikatai, reitingai);
- ignoruoja vadybinius, socialinius, finansinius bei etinius aspektus.

Tai ne tik iškreipia diskursą, bet ir stabdo realius pokyčius universitetuose bei aljansuose.

Tikslas

Atskleisti, kokie yra dažniausiai pasitaikantys, klaidingi tvarumo suvokimo modeliai aukštajame moksle, ir parodyti, kodėl būtina pereiti nuo „parodomojo“ prie sisteminio ir ilgalaikio požiūrio.

Uždaviniai

- Identifikuoti dažniausiai pasitaikančius klaidingus tvarumo supratimus.
- Palyginti „parodomąjį“ ir tikrąjį tvarumo turinį.
- Pasiūlyti kriterijus, leidžiančius atskirti paviršutiniškus veiksmus nuo ilgalaikio išlikimo gebos.
- Pritaikyti šias įžvalgas Europos universitetų aljansų kontekstui.

Tyrimo metodika

Teorinis pagrindas: organizacijų ir tinklų teorijos (Resource Dependence Theory, Institutional Theory, Network Governance; Pfeffer & Salancik, Provan & Kenis, Ahrne & Brunsson).

Analizės objektas: Europos universitetų aljansų patirtis 2019–2024 m.

Metodas: kokybinė analizė, remiantis dokumentais, literatūros apžvalga, kritinis kokybinis palyginimas.

Požiūris: interpretatyvus, akcentuojantis vadybinius, finansinius, socialinius ir etinius aspektus, atskirai nuo aplinkosauginių.

Teorinės prielaidos

Tvarumas nėra vien aplinkosauga. Organizacijų teorijoje jis siejamas su ilgalaikiu gebėjimu išlikti, prisitaikyti ir išsaugoti savo identitetą.

Aukštojo mokslo tyrimuose dažnai remiamasi Institucine teorija (Meyer & Rowan), Išteklių priklausomybės teorija (Pfeffer & Salancik), Tinklų valdymo modeliais (Provan & Kenis).

Klaidingi suvokimai atsiranda, kai: paviršutiniškai akcentuojamas tik „žalias“ ir/ar „žydrasis“ aspektas; įtraukiama tik siaura bendruomenės dalis; pasikliaujama reitingais ir sertifikatais kaip „įrodymu“.

Tikrasis tvarumas: pavyzdžio demonstravimas; gebėjimas integruoti vadybinius, finansinius, socialinius ir etinius aspektus, užtikrinant aljansų ar universitetų ilgalaikį veikimą.

Tyrimo rezultatai

Išanalizavus Europos universitetų aljansų (2019–2024) patirtį, identifikuoti keturi klaidingi tvarumo suvokimai:

Greenwashing – keli kursai ar iniciatyvos pateikiami kaip visapusiškas tvarumas.

Siauras įtraukimas – veiklose dalyvauja tik koordinatorių grupė, platesnė akademinė bendruomenė lieka nuošaly.

Reitingų ir sertifikatų *fetišizacija* – „parodomasis“ tvarumas, be realių pokyčių.

Redukcionizmas – tvarumas suvokiamas tik kaip aplinkosauginis klausimas, ignoruojant vadybinius, finansinius ir socialinius matmenis.

Šie suvokimai sukuria iliuziją, kad institucijos juda link tvarumo, nors realiai ilgalaikio išlikimo geba nėra stiprinama. Todėl siūloma pereiti nuo „parodomojo“ požiūrio prie sisteminio, kur tvarumas suprantamas kaip organizacijos gebėjimas išlikti, prisitaikyti ir išsaugoti veiklos tęstinumą nepaisant pokyčių.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

- Tvarumas aukštajame moksle dažnai suprantamas klaidingai – jis redukuojamas į „žalią“ aspektą arba paviršutiniškus rodiklius (kursus, sertifikatus, reitingus).
- Tokie sprendimai sukuria **iliuziją**, bet neužtikrina realaus ilgalaikio išlikimo.
- Tikrasis tvarumas yra **organizacijos gebėjimas prisitaikyti, veikti stabiliai ir išsaugoti kryptį** nepaisant išorinių pokyčių.
- Europos universitetų aljansų patirtis rodo, kad sisteminis požiūris – vadybinis, finansinis, socialinis ir etinis – yra būtinas norint pereiti nuo projektinės logikos prie ilgalaikio išlikimo.

Rekomendacijos

- Vengti „parodomojo“ tvarumo – neužtenka pavienių kursų ar sertifikatų, būtina integruoti tvarumą į visą institucijos veiklą.
- Įtraukti visą bendruomenę – studentus, akademikus ir administraciją, kad tvarumas būtų ne dokumentas, o kasdienė praktika.
- Subalansuoti matmenis – kartu stiprinti vadybinius, finansinius, socialinius ir etinius aspektus, o ne tik aplinkosauginius.
- Siekti sisteminės ilgalaikės vizijos – aljansai ir universitetai turi kurti ne tik projektines iniciatyvas, bet ir ilgalaikes, institucionalizuotas struktūras.
- Matuoti tvarumą realiais indikatoriais – vertinti ne tik pasiektą „etiketę“, bet ir gebėjimą išlikti bei prisitaikyti.

LITERATŪRA

Basiago, A. D. (1999). Economic, social, and environmental sustainability in development theory and urban planning practice. *The Environmentalist*, 19(2), 145–161. <https://doi.org/10.1023/a:1006697118620>

Berzosa, A., Bernaldo, M., & Fernández-Sánchez, G. (2017). Sustainability assessment tools for higher education: An empirical comparative analysis. *Journal of Cleaner Production*, 161, 812–820. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.05.194>

Filho, W. L., et al. (2019). The role of planning in implementing sustainable development in a higher education context. *Journal of Cleaner Production*, 235, 678–687. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.06.322>

Hak, T., Janouskova, S., & Moldan, B. (2016). Sustainable Development Goals: A need for relevant indicators. *Ecological Indicators*, 60, 565–573.

Konst, T., & Friman, M. (2021). Promoting sustainable development in Finnish higher education. *EDULEARN Proceedings*, 1, 3064–3068. <https://doi.org/10.21125/edulearn.2021.0654>

Stoddart, H. (Ed.). (2011). *A pocket guide to sustainable development governance* (1st ed.). Stakeholder Forum and Commonwealth Secretariat.